

«повернути суб'єкту законодавчої ініціативи на доопрацювання», після чого проект Закону повернули не вносячи на розгляд Парламенту.

З метою реалізації змін, узгоджених з міжнародними експертами, та впровадження додаткових механізмів щодо посилення ефективності реалізації норм Закону 18 березня 2016 року до Верховної Ради України подано доопрацьований проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань очищення влади» (реєстр. № 2695) (далі – законопроект).

16 червня 2016 року законопроект було включено до порядку денного засідання Верховної Ради України.

29 серпня 2019 року законопроект відкликано.

Щодо інформації стосовно кількості осіб, які звернулися до національних судів та ЄСПЛ.

Вищезазначена інформація у Міністерстві юстиції відсутня. Разом з тим повідомляємо, що наразі Міністерство юстиції України є учасником 113 судових справ, розгляд яких здійснюють суди України та предметом розгляду у яких є оскарження рішень щодо застосування до осіб положень Закону України «Про очищення влади».

Також зазначаємо, що відповідно до пункту 1 Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2006 № 784 «Про заходи щодо реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини (далі – Уповноважений) є посадовою особою Міністерства юстиції, на яку покладено повноваження щодо здійснення представництва України в Європейському суді з прав людини (далі – Європейський суд) під час розгляду справ про порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, координації виконання його рішень, а також інформування Комітету міністрів Ради Європи (далі – КМ РЄ) про хід виконання рішень Європейського суду.

Уповноважений не володіє інформацією щодо надходження, реєстрації та розгляду заяв Європейським судом до надходження їх на опрацювання до Уряду України. З огляду на це повідомляємо, що станом на сьогодні до Уповноваженого з Європейського суду надійшли на опрацювання 10 заяв зазначеної у запиті категорії.

Також інформуємо, що рішення Європейського суду у справі «Полях та інші проти України» (заява № 58812/15 та 4 інші) набуло статусу остаточного 24.02.2020.

У цій справі перші три заявники скаржилися до Європейського суду за статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на тривалий розгляд їх справ судами; всі заявники за статтею 8 Конвенції, що застосування до них обмежувальних заходів відповідно до Закону України «Про очищення влади» порушило їхнє право на повагу до приватного життя. Другий заявник також скаржився за статтею 13 Конвенції на відсутність у його розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з його скаргами.

Щодо скарг за статтею 6 Конвенції Європейський суд звернув увагу, що провадження у справах заявників тривають понад чотири з половиною роки в одній інстанції, враховуючи також провадження у Конституційному Суді України (далі – КСУ). Складний характер правових питань у справах заявників вимагав першочергового їх вирішення КСУ. Саме провадження у КСУ склало основну частину тривалості проваджень, незважаючи на встановлені законодавством строки, які було значно перевищено, та на прохання Верховного Суду невідкладно розглянути це питання. Європейський суд зауважив, що у цій справі особливості ролі та статусу КСУ недостатньо, щоб пояснити затримку у розгляді ним справи щодо конституційності

цього Закону України. Також Європейський суд вказав на відсутність розвитку провадження у КСУ з липня 2017 року. Посилаючись на свою практику Європейський суд зазначив, що трудові спори за своїм характером вимагають швидкого вирішення з огляду на важливість предмету спору для зацікавленої особи, яка через звільнення втрачає засоби для існування. У зв'язку з цим Європейський суд вказав, що тривалість проваджень у справах перших трьох заявників не може вважатися «розумною» та констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Європейський суд констатував порушення статті 8 Конвенції щодо всіх заявників, оскільки втручання у право кожного із заявників на повагу до приватного і сімейного життя не було необхідним у демократичному суспільстві. Європейський суд зазначив, що ця справа відрізняється від інших справ проти держав Центральної та Східної Європи, які стосувалися посткомуністичних люстраційних заходів.

Розглядаючи обставини цієї справи Європейський суд звернув увагу на Резолюцію Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1096 (1996) «Про заходи, спрямовані на ліквідацію спадщини колишніх комуністичних тоталітарних режимів», Керівні принципи Парламентської Асамблеї Ради Європи для забезпечення відповідності законів про люстрацію та аналогічних адміністративних заходів вимогам держави, заснованої на принципі верховенства права, висновок Венеціанської комісії «Про конституційну ситуацію в Україні», проміжний висновок щодо Закону України «Про очищення влади» (грудень 2014 року) та остаточний висновок щодо Закону України «Про очищення влади» (червень 2015 року). За результатами розгляду Венеціанська комісія у своїх висновках вказала на невідповідність Закону України «Про очищення влади» Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи 1096(1996) «Про заходи, спрямовані на ліквідацію спадщини колишніх комуністичних тоталітарних режимів» та «Керівним принципам для забезпечення відповідності закону про люстрацію та аналогічних адміністративних заходів вимогам держави, заснованої на принципі верховенства права».

Щодо обмежувальних заходів, передбачених Законом України «Про очищення влади», Європейський суд вказав таке.

- Закон «Про очищення влади» був застосований до заявників у зв'язку з тим, що вони обіймали посади державної служби, коли при владі був пан Янукович або, у випадку п'ятого заявника, посаду у Комуністичній партії Української РСР (п. 207 рішення);

- Закон «Про очищення влади» вплинув на заявників у трьох аспектах: (i) їх звільнили з державної служби; (ii) до них було застосовано заборону обіймати посади державної служби на строк десять років, та (iii) відомості про осіб заявників було внесено до загальнодоступного в мережі Інтернет Єдиного державного реєстру осіб, щодо яких застосовано положення Закону «Про очищення влади» (п. 208 рішення);

- Закон «Про очищення влади» не вимагав будь-якого доведення індивідуальної вини, а його оголошена мета полягала в «очищенні» державної служби від осіб, які асоціювалися із «узурпацією влади», підривом основ національної безпеки та оборони і порушеннями прав людини (п. 210 рішення);

- Звільнення заявників ґрунтувалося на колективній відповідальності осіб, які працювали у державних установах, коли при владі був Президент Янукович, незалежно від конкретних виконуваних ними функцій та їхнього зв'язку з антидемократичними тенденціями і подіями, які відбувались у той період (п. 275 рішення);

- Доволі гострі формулювання, використані у статті 1 Закону «Про очищення влади»...порушують питання про те, що деякі із цих заходів принаймні частково були вмотивовані помстою тим, хто асоціювався з попередньою владою (п. 277 рішення);

- Застосовані до заявників заходи були дуже обмежувальними та широкими за обсягом (п. 296 рішення);

- Обмежувальні заходи такої суворості не можуть застосовуватись до державних службовців лише через те, що вони залишились на своїх посадах державної служби після обрання нового глави держави (п. 300 рішення);

- Переконливого пояснення часових рамок, встановлених Законом «Про очищення влади», як головного критерію для застосування передбачених Законом обмежувальних заходів немає. Так само немає пояснення, чому однорічний період є ключовим критерієм для застосування Закону «Про очищення влади» (пп. 301-302 рішення);

- Нагальний характер застосованих відповідно до Закону «Про очищення влади» заходів нівелюється тим, що вони були застосовані до заявників не умовно або тимчасово, а на десять років (п. 307 рішення);

- Непропорційний характер люстраційного заходу особливо помітний у справі п'ятого заявника. Не було наведено жодного серйозного аргументу, що заявник, посадова особа органу місцевого самоврядування, яка працювала у сфері сільського господарства, могла потенційно становити загрозу новоствореному демократичному режиму. ... Застосування таких серйозних обмежувальних заходів до осіб, які обіймали посади у Комуністичній партії колишньої СРСР та Української РСР, за відсутності будь-яких вказівок на вчинення ними конкретних правопорушень через такий значний період часу потребує дуже серйозного обґрунтування... українські органи влади не надали переконливих підстав для виправдання люстрації осіб, які просто обіймали певні посади Комуністичної партії до 1991 року (пп. 320-322 рішення);

Відповідно до статті 46 Конвенції та статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (далі – Закон України) рішення Європейського суду є обов'язковими для виконання. Порядок виконання рішень Європейського суду визначений Законом України, Законом України «Про виконавче провадження», іншими нормативно-правовими актами з урахуванням особливостей, що передбачені Законом України. Зокрема, відповідно до статті 1 Закону України виконанням рішення Європейського суду є виплата стягувачеві відшкодування та вжиття додаткових заходів індивідуального характеру; б) вжиття заходів загального характеру.

Заходи загального характеру вживаються з метою забезпечення додержання державою положень Конвенції, порушення яких встановлене рішенням, забезпечення усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі виявленого Європейським судом порушення, а також усунення підстави для надходження до Європейського суду заяв проти України, спричинених проблемою, що вже була предметом розгляду в Європейському суді.

Відповідно до статті 13 Закону України заходами загального характеру є: а) внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування; б) внесення змін до адміністративної практики; в) забезпечення юридичної експертизи законопроектів; г) забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Європейського суду прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, працівників імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана із правозастосуванням, а також з триманням людей в умовах позбавлення свободи; д) інші заходи, які визначаються – за умови нагляду з боку Комітету міністрів Ради Європи – державою-відповідачем відповідно до рішення з метою забезпечення усунення недоліків системного характеру, припинення

спричинених цими недоліками порушень Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень.

З огляду на зазначене повідомляємо, що станом на сьогодні Міністерством юстиції України розробляються пропозиції щодо внесення змін до Закону України «Про очищення влади» з метою приведення українського законодавства у відповідність до стандартів Ради Європи.

Водночас звертаємо увагу, що листи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади не є нормативно-правовими актами, вони мають інформаційний характер і не встановлюють правових норм.

**Заступник Міністра з питань
європейської інтеграції**

Валерія КОЛОМІЄЦЬ